

RESPUBLİKA ELMİ TƏDQIQATLARIN ƏLAQƏLƏNDİRİLMƏSİ ŞURASI

<i>Təşkilatın adı</i>	AZƏRBAYCAN RESPUBLİKASI SƏHIYYƏ NAZİRLİYİ Azərbaycan Tibb Universiteti
<i>Sənədin növü</i>	Tibb üzrə fəlsəfə doktoru dərəcəsini almaq üçün dissertasiya işinin annotasiyası
<i>Tədqiqat işinin adı</i>	Gəncə şəhərində epilepsiya: epidemioloji göstəricilərin analizi, klinikası və sosial aspektləri.
<i>Tədqiqat işinin aid olduğu elmi problemin adı</i>	Epiepsiya xəstəliyinin tibbi-sosial ağırlığı
<i>Qeydiyyatata alındığı Elmi Şuranın adı</i>	I müalicə profilaktika fakültəsinin Elmi Şurası
<i>Qeydiyyattarixi</i>	
<i>Etika komissiyasının qərarı</i>	
<i>İxtisasşifri</i>	3223.01
<i>İxtisasınadı</i>	Sinir xəstəlikləri
<i>İcraçınınstatusu</i>	Doktorant
<i>İcraçı</i>	Bayramova Leyli Qədir qızı
<i>Təvəllüdü</i>	20.04.1984
<i>Cinsi</i>	Qadın
<i>İş yeri və vəzifəsi</i>	ATU-nevrologiya kafedrası
<i>Əlaqə</i>	+994503267494
<i>Elmi rəhbər</i>	Tibb üzrə fəlsəfə doktoru, dosent Şəhla Mehtiyeva
<i>Elmi məsləhətçi</i>	yox
<i>Sponsor</i>	yox
<i>Tədqiqatın yerinə yetiriləcəyi yerli təşkilat</i>	Azərbaycan Tibb Universitetinin Nevrologiya kafedrası, 100 Mərdanov qardaşları, Bakı, tel: (012)441 38 18
<i>Tədqiqatın yerinə yetiriləcəyi xarici təşkilat (lar)</i>	
<i>Şəhər, il</i>	Bakı, 2021
<i>Koordinasiya şurasına ilkin və sonrakı müraciət tarixi</i>	

<i>AMEA-nın qeydiyyat nömrəsi</i>	
<i>Qeydiyyat tarixi</i>	
<i>Maraqların toqquşması</i>	yoxdur

TƏDQIQATIN MƏZMUNU

<i>İşin adı</i>	Gəncə şəhərində epilepsiya: epidemioloji göstəricilərin analizi, klinikası və sosial aspektləri.
<i>Problem</i>	Epilepsiya xəstəliyinin tibbi-sosial ağırlığı
<i>Məqsəd</i>	Gəncə əhalisi arasında epilepsiyanın epidemioloji göstəricilərinin öyrənilməsi, epilepsiyalı xəstələrin klinik və sosial xüsusiyyətlərinin araşdırılması.
<i>Obyekt və müdaxilələr – (xəstə qrupları və müdaxilələr/proseduralar)</i>	Tədqiqatın obyektı Gəncə şəhər əhalisində epilepsiyalı xəstələrdir. Pasiyentə klinik, instrumental, laborator müayinə - müalicə və sosial sorğu yolu ilə tibbi yardımın təşkili planlaşdırılır. Xəstələrin yaşa, cinsə, xəstəliyin klinik formalarına, gedişatına görə qrupları ayırd olunacaqdır, qruplararası fərqin əhəmiyyətinə görə tibbi-sosial ağırlığın azaldılması imkanları qiymətləndiriləcəkdir.
<i>Əsas qiymətləndirmə kriteriyası və onun ölçmə metodu</i>	Epilepsiyanın mövcudluğu və risk faktorları.
<i>Əlavə qiymətləndirmə kriteriyaları və onun ölçmə metodları</i>	Neyrofizioloji müayinə-elektroensefaloqrafiya. Başbeynin maqnit-rezonans, kompyuter tomoqrafiyası.
<i>Açar sözlər</i>	Epilepsiya, epidemiologiya, epilepsiyanın formaları, tutmanın növləri, antiepileptik preparatlar.
<i>Obyektinə görə işin növü</i>	Klinik
<i>Məqsədinə görə işin növü</i>	Skrining
<i>Vaxta görə işin növü</i>	Retrospektiv-prospektiv
<i>Klinik tədqiqatın modeli</i>	Retrospektiv-Prospektiv observasiya modeli
<i>Obyekt – (material)</i>	Gəncə əhalisində epilepsiyalı xəstələr.
<i>Daxiletmə kriteriyaları</i>	Təsdiqlənmiş epilepsiya diaqnozu, təkrari epileptik tutmalar.
<i>Çıxarma kriteriyaları</i>	Febril qıcolmalar, psixogen və qeyri-epileptik tutmalar.
<i>Randomizasiya üsulu</i>	aparılmayacaq
<i>Müdaxilənin növü</i>	Müayinə
<i>Müdaxilənin açıqlaması</i>	Müayinə klinik protokol həcmində və əlavə olaraq əsas testlərlə aparılacaqdır..
<i>Statistik və riyazi işləmələr</i>	Riyazi məlumatlar müasir tələblər nəzərə alınmaqla tibbi statistik üsullarla statistik işlənməyə cəlb olunacaq (Петри А. Сэбин К. 2009) Əldə olunan məlumatların keyfiyyətli təhlili üçün qruplarda müşahidə olunan klinik halların ehtimalı müasir statistik üsulların tətbiqi ilə klinik tədqiqatların təcrübəsində

	<p>hesablanacaqdır.(Бабир П. Н., Чубенко А.В., Лапач С. Н.. 2003, 2004, 2005). Standartlaşdırılmış göstəricilərin hesablanması tədqiq olunan regionda əhalinin cins-yaş strukturunun məlumatlarının daxil olması ilə standartlaşmanın birbaşa metodunun tətbiq olunması ilə aparılacaqdır(Петри А. С эбин К.2009) Bütün hesablamalar EXCELL-2010 elektron cədvəlin və SPSS-20 proqram paketin köməyi ilə aparılacaq (Долженков В., Стученков А., Excel 2008, Azbuckle J. 2012).</p>
<p>Aktuallığı</p>	<p>Epilepsiya – sinir sisteminin geniş yayılmış xəstəliklərindən olub, hər yaş, irq, sosial təbəqə və coğrafi regiondan olan insanlarda rast gəlinə bilər. Epilepsiya ilə xəstələnmə halları 48,9 – 139,0 / 100000 nəfərə, yayılması isə 5,18 – 8,75 / 1000 nəfərədir. Bu göstəricilər yüksək gəlirli ölkələrə nisbətən aşağı və orta gəlirli ölkələrdə daha yüksəkdir. Hər il 24 mln insana epilepsiya diaqnozu qoyulur. Epilepsiya xəstələrində erkən ölüm riski ümumi əhali arasında anoloji göstəricidən 3 dəfə çoxdur (ÜST, informasiya bülleteni N999 may 2015; Fiest K.M. et. Al. 2017; Turman D.S et. Al. 2017). Epilepsiya xəstəliyi tibbi və sosial əhəmiyyət kəsb edən problemdir. Global Burden of Disease Callaborates 2016 –cı il araşdırmalarına əsasən 50 mln-dan çox insanın əziyyət çəkdiyi epilepsiya xəstəliyi qlobal xəstəlik yükünün 0,5% -ni təşkil edir (Lancet Neural, 2019). Epilepsiya sosial fəsadlardan başqa böyük iqtisadi sərfiyyətə də səbəb olur. Təkcə Avropa regionunda bu sərfiyyətin məbləği ildə 20 milyarddır. ÜST hesab edir ki, bir çox ölkələrdə epilepsiyanın epidemioloji xüsusiyyətləri haqqında yetərli məlumatın olmaması tibbi yardımın təşkilində ciddi çatışmazlıqlara səbəb olur.</p> <p>Epilepsiya – təkcə çox rast gəlinən və ağır xəstəlik deyil,eyni zamanda 80% xəstələrdə tutmaların uzun müddətli remissiyasının əldə edilməsi və 50% xəstələrdə müalicəni kəsdikdən sonra tutmalar olmayan xəstəlikdir (Anne – Girs JF. etş al. 1979, Shorvan S., 1995, Sillanpaa M., Schmidt D. 2006; Гусев Е.И. 2000). Bu günkü gündə hazırlanmış bütün antiepileptik preparatların Azərbaycanda istifadəsinə icazə verilib və bununla yanaşı onların çoxu qiymətinə görə münasibdir, yəni epilepsiya xəstələrində uyğun remissiya səviyyəsini əldə etmək üçün imkan var. Azərbaycan şəraitində epilepsiyanın effektiv dərman terapiyasının həyata keçirilməsi səhiyyənin müxtəlif qurumlarının qarşısında çətin və kompleksli təşkilati vəzifə olub onun həlli üçün epilepsiyanın epidemiologiyası haqqında dəqiq məlumatın olması zəruridir. Epidemioloji tədqiqat xəstələnmə və yayılma, risk faktorları, mövcud qeydə alınma sisteminin effektivliyinin qiymətləndirilməsi, istifadə olunan terapiyanın növlərinin , zəruri nevroloji yardımın həcmnin təyin edilməsi haqqında təsəvvürün yaranmasına imkan verir. Epilepsiya probleminin əhəmiyyəti həmçinin xəstələrin həyat keyfiyyətinin azalması ilə səciyyələnir. Epilepsiya haqqında yanlış təsəvvür və mənfi münasibətə görə xəstələr təhsil almaqda, işə düzəlməkdə, ailə həyatı qurmaqda, həmçinin ailə üzvləri və yaxınlarının ətrafında diskriminasiyaya uğrayır. Gündəlik təcrübədə antiepileptik preparatların effektivliyi kifayət qədər</p>

	öyrənilməmişdir. Bir tərəfdən dərman növünün müxtəlifliyi və digər tərəfdən maliyyə imkanlarının məhdudluğu epilepsiyalı xəstələrin müalicəsində istifadə edilən preparatların klinik – iqtisadi öyrənilməsinə zərurət yaradır. Epilepsiyanın müalicəsində daha çox istifadə olunan preparatların klinik effektivliyinin iqtisadi qiymətləndirilməsi çox vacibdir.
Vəzifələr	<ol style="list-style-type: none"> 1. Gəncə əhalisində cins və yaşı nəzərə alaraq epilepsiyanın yayılması və xəstələnmə hallarının qiymətləndirilməsi. 2. Gəncə şəhərində epilepsiyanın yayılma və xəstələnmə göstəricilərinin analizinin aparılması (2005-2009 və 2020-2021-ci il qeydiyyat nəticələrinə əsasən). 3. Epidemioloji və klinik tədqiqatın nəticələrinin müqayisəsi və onlara təsir edən amillərin müəyyənəndirilməsi. 4. Xəstələrin təqib müşahidə materiallarına əsasən antiepileptik terapiya fonunda xəstələrdə tutmaların tezliyi və ağırlığının öyrənilməsi.
Orijinallıq (yeniliyi)	İlk dəfə olaraq böyük klinik materialda Gəncə şəhərində epilepsiyanın klinik – epidemioloji araşdırılması İLAE-nin beynəlxalq tövsiyələri və epilepsiyanın epidemioloji araşdırmalarına uyğun aparılacaqdır. Gəncə şəhəri əhalisində epilepsiyanın yayılması və xəstələnmə hallarının standartlaşdırılmış əhəmiyyətinin əldə edilməsi, bu göstəricilərin cins və yaşa görə müqayisəsi. Gəncə şəhərində epilepsiyanın konkret klinik formalarının rastgəlmə tezliyinin təyin edilməsi. Adekvat müalicə alan xəstə qrupunun uzun müddətli təqibi nəticəsində müalicəsinin effektivliyinin qiymətləndirilməsi.
Gözlənilən nəticələr və onların elmi-praktik əhəmiyyəti	Tədqiqatın nəticəsi Gəncə şəhərində əhaliyə epileptoloji yardımın planlaşdırılması və təşkilinə əsas olacaq. Epilepsiya xəstələri üçün zəruri poliklinik və stasionar xidmətin həcmi müəyyən ediləcəkdir. Epilepsiyalı xəstələrin qeydiyyatı üçün effektiv sistemə zəmin yaradacaq məlumat bankı təşkil olunacaqdır.
Maddi və texniki imkanlar	Tədqiqat ATU-nun nevrologiya kafedrasında Beynəlxalq Epilepsiya ilə Mübariz Liqasının (İLAE) epidemiologiya və proqnoz üzrə komissiya tərəfindən epilepsiyaların epidemiologiyasının tədqiqinin aparılması üzrə rəhbərliyə uyğun hazırlanmış vahid protokol əsasında aparılacaqdır.
Tədqiqatın yerinə yetiriləcəyi yer	Gəncə şəhərinin tibb müəssisələri
İşə başlama vaxtı	2020
İşin bitmə vaxtı	2023
İşin müddəti	3 il
İşin mərhələləri	2020 ci il-planlaşdırma və materialların toplanması 2021-ci il statistika təhlil və məqalələrin hazırlanması

	2022-ci il- dissertasiyanı yazılması 2023-cü il- dissertasiyanın müdafiəsi
Ədəbiyyat	<p>1. Beghi E. The Epidemiology of Epilepsy <i>Neuroepidemiology</i> 2020; 54; 185-191 2. Christopher G. Goets <i>Textbook of Clinical Neurology</i> 2003 p. 1306 3. Harrison's <i>Neurology in Clinical Medicine</i> Editor Stephen J. Hauser 2013. P. 896 4. ВОЗ, информационный бюллетень № 999, май, 2015 5. Hauser W. A. <i>Epidemiology of Epilepsy/ Adv in Neurology</i>. 1978 – vol 19 P. 313 – 339 6. John C. M. <i>Current Diagnosis & Treatment</i> 2012 p. 573 7. Roger I. et. al. <i>Epileptic Syndromes in Infancy, Childhood and Adolescence</i> 2002. p. 544 8. Wolf P. <i>Epileptic Seizures and syndromes</i>. London, 1994\$ 676 p. 9. Fiesber R. S., Cross H., French J.A. et. al <i>Operational classification of seizure types by the International League Against Epilepsy</i> URL: http://www.ILAE.org/visitors/centre/documents/classification Seizure ILAE – 2016. Pdf. \\ <i>Epilepsia</i> – 2017 (in press) 10. Fiest K.M. et. al. <i>Prevalence and incidence of epilepsy: A systematic review and meta – analysis of international studies</i>. <i>Neurology</i> 2017 Jan; 88 (3): 296-303 11. Annegers J. E. Hauser W.A., Elveback L. R. <i>Remission of seizures and relapse in patients with epilepsy</i>. <i>Epilepsia</i>. 1979 Dec., 20 (6); 729-37 12. Thurman D. J. Et. al; <i>Epidemiology Commission of the International League Against Epilepsy. The burden of premature mortality of epilepsy in high – income countries: A systematic review from the Mortality. Task Force of the International League Against Epilepsy</i>. <i>Epilepsia</i>. 2017 Jan., 58 (1): 17-26 13. Shorvon S. <i>The epidemiology of epilepsy. Lecture notes</i>. British branch of the International League against epilepsy. Oxford: Kable College, 1995. P. 1-6 14. Shillan paa. M., Schmidt D. <i>Natural history of treated childhood – anset epilepsy: prospective, long – term population – based study</i>. <i>Brain.</i>, 2006 Mar., 129 (Pt 3): 617-24 15. GBD 2016 <i>Neurology Collaborators. Global, regional, and national burden of neurological disorders, 1990-2016; a systematic analysis for the Global Burden of Disease Study 2016</i>. <i>Lancet Neurol</i>. 2019; 18: 357-75 16. Л. Бразис, Дж. Месдюю, Ч. Биллер. <i>Топическая диагностика в клинической неврологии</i>. Пер. с англ. 2009. С. 733 17. Дуус Л. <i>Топический диагноз в неврологии – практическое руководство</i> 2015 г. 400 с. 18. Гусев Е. И. Коновалов А.Н. Скворцова В.И. <i>Неврология национальное руководство</i>. Том 1;2., 2019 19. Гусев Е. И., Белоусов Ю. Б., Гехт А. Б. и др. <i>Лечение эпилепсии: рациональное дозирование антиконвульсантов; стандартные схемы, терапевтический лекарственный мониторинг, популяционные моделирование</i>. «Речь», С-ПБ, 2020. С. 201 20. Карлов В.А. <i>Эпилепсия у детей и взрослых женщин и мужчин. Руководство для врачей</i> 2010 с. 720 21. Омеляновский В. В. <i>Методические рекомендации по проведению непрямых сравнений лекарственных препаратов ФГБУ «ЦЭКМП» Минздрава России</i> 2017 г. 22. Şirəliyeva R.K. “<i>Nevrologiya</i>” 2007 səh. 321 23 Şirəliyeva R.K.</p>

	“Klinik nevrologiya” 2009 səh. 527 24. Mahalov Ş. İ. Epilepsiya 20
<i>Tədqiqatın hazırki vəziyyəti</i>	başlanma
<i>İşlə əlaqədar çap olunan məqalələr</i>	
<i>Abstrakt(Azərbaycanca)</i>	
<i>İşin adı:</i>	Gəncə şəhərində epilepsiya: epidemioloji göstəricilərin analizi, klinikası və sosial aspektləri.
<i>Problem:</i>	Epilepsiya xəstəliyinin tibbi-sosial ağırlığı.
<i>Məqsəd:</i>	Gəncə əhalisi arasında epilepsiyanın epidemioloji göstəricilərinin öyrənilməsi, epilepsiyalı xəstələrin klinik və sosial xüsusiyyətlərinin araşdırılması.
<i>Material və metodlar:</i>	<p>Gəncə şəhər əhalisində epilepsiyalı xəstələr.</p> <p>Epilepsiyanın kompleks kliniki-epidemioloji araşdırılması, daxildir:</p> <p>-Sorğu metodu:hər bir epilepsiyalı xəstə üçün xüsusi hazırlanmış müşahidə kartasının doldurulması.</p> <p>-Ümumi və nevroloji baxış</p> <p>-Epilepsiyanın gedişatının xüsusiyyətləri-epilepsiyanın və epileptik sindromların diaqnozu epilepsiya ilə mübarizə Liqasının Beynəlxalq Təsnifatına əsasən qoyulacaq.(Fischer R.S.et al.,2017)</p> <p>-Epidemioloji metodlar:tam statistik müşahidə metodu, ”qapı-qapı”metodu və xəstələnmə hallarında müraciət etməninqeydiyyatı metodu.</p> <p>-Elektrofizioloji metod-elektroensefaloqrafiya.</p> <p>-Neyrovizualizasiya metodları:kompyuter tomoqrafiya və maqnit rezonans tomoqrafiya.</p>
<i>Əsas qiymətləndirmə kriteriyaları:</i>	1.epilepsiyanın mövcudluğu 2.epilepsiyanın risk faktorları.
<i>Əlavə qiymətləndirmə kriteriyaları:</i>	Neyrofizioloji müqayinə-elektroensefaloqrafiya. Baş beynin maqnit-rezonans,kompyuter tomoqrafiyası.
<i>Açar sözlər:</i>	Epilepsiya,epidemiologiya,epilepsiyanın formaları,tutmanın növləri,antiepileptik preparatlar.
<i>İşin növü və dizaynı:</i>	Retrospektiv-prospektiv observasiya modeli
<i>Abstract (inenglish)</i>	
<i>Nameofstudy</i>	Epilepsy in Ganja: analysis of epidemiological indicators, clinic and social aspects.

<i>Background</i>	Medical and social severity of epilepsy
<i>Objective</i>	Study of epidemiological indicators of epilepsy among the population of Ganja, study of clinical and social characteristics of patients with epilepsy.
<i>Materialandmethods</i>	<p>Patients with epilepsy in the population of Ganja.</p> <p>Complex clinical-epidemiological study of epilepsy. These include:</p> <ul style="list-style-type: none"> -Question method: filling out a specially prepared observation card for each patient with epilepsy. -General and neurological review -Features of the course of epilepsy-Diagnosis of epilepsy and epileptic syndromes will be based on the International Classification of the League of Epilepsy. (Fischer R.S.et al., 2017) -Epidemiological methods: full statistical observation method, "door-to-door" method and method of registration of application in case of illness. -Electrophysiological method-electroencephalography. -Neurovisualization methods: computed tomography and magnetic resonance imaging.
<i>ThePrimaryoutcome</i>	<ol style="list-style-type: none"> 1. Presence of epilepsy 2. Risk factors for epilepsy
<i>Secondaryoutcome</i>	<p>Neurophysiological examination-electroencephalography.</p> <p>Magnetic resonance imaging of the brain, computed tomography.</p>
<i>Keywords</i>	Epilepsy, epidemiology, forms of epilepsy, types of seizures, antiepileptic drugs.
<i>Studytypeanddesign</i>	Clinical prospective observation model